

Dağlıq Qarabağın Azərbaycanlı icmasının rəhbəri Tural Gəncəliyevin müsahibəsi

(əvvəli ötən sayımızda)

- Biz Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi ilə çox yaxşı münasibətlər qurmuşuq. Xarici ölkələrə səfər edəndə Dövlət Komitəsi bizim görüşlərimizi təşkil edir. Eyni zamanda Gəncələr Fondu ilə də bizim yaxşı münasibətlərimiz var. Gəncələr bizim ətrafımızda təşkilatlanma, dəstək üçün yardım edirlər. Bizim Qarabağ könüllüləri Diaspora könüllüləri ilə çox sıx işləyir. Sosial şəbəkələrdə bizim könüllülər çox aktiv fəaliyyət göstərib, paylaşımlar edirlər. Dedi-yim kimi, gəncələr, könüllülər bizim gələcəyimizdir.

- Növbəti sualımız Cenevrədə Azərbaycan və Ermənistan Xarici İşlər nazirlərinin görüşü ilə bağlıdır. Bu yaxınlarda bildiyiniz kimi, hər iki ölkənin xarici işlər naziri 11 saata yaxın dialoqda oldu. Bu danışıqlar prosesi ilə bağlı Azərbaycan hökuməti Qarabağ icması ilə hər hansı fikir mübadiləsi aparıb? Yəni, danışıqların gedişi ilə bağlı sizə məlumat verilib?

- Danışıqlar hazırda Azərbaycan ali rəhbərliyi ilə Ermənistan arasında aparılır. Ona görə də hazırkı bu mərhələdə icmalararası hər hansı bir dialoqdan, icmaların bu məsələdə iştirakından söhbət getmədiyinə görə, 80 mindən çox Dağlıq Qarabağ azərbaycanlısı olaraq biz də prosesi izləyirik. Danışıqlardan nəticəyə yönəlik bir sonluq gözləyirik və ümidlərimizi də buna yönəldirmişik. Amma icma olaraq həmişə dövlət qurumları ilə hökumətimizin qarşımızda qoyduğu müvafiq təlimatlar əsasında əməkdaşlığımızı davam etdiririk. Biz ictimai birlik, icmayıq, seçilmiş orqanıq. Amma bununla yanaşı dövlət və qeyri-dövlət qurumları ilə də əlaqə saxlayıb, əməkdaşlıq edirik. Hələ ki, danışıqlar sırf iki ölkə arasında getdiyi üçün bizim bu məsələdə iştirakımız indi müzakirə obyektidir deyil.

- Bəzən Ermənistan tərəfi bildirir ki, Qarabağın Azərbaycanlı icmasının danışıqlarda dördüncü tərəf olmasına imkan vermərik. Yəni rəsmi Bakı, İrəvanla yanaşı Qarabağdakı qondarma rejim və Qarabağ icmasının danışıqlarda iştirakını nəzərdə tutur. Bu format sizin fikrinizcə nə dərəcədə realdır?

- Əgər tərəflər arasındakı danışıqlarda icmaların iştirakı nəzərdə tutulursa, hər iki icmanın görüşdə iştirakı nəzərdən keçirilə bilər. Dağlıq Qarabağın erməni icmasının üçüncü tərəf kimi, yəni yalnız onların danışıqlarda iştirakından söhbət gedə bilməz. Çünki bunu ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrləri özləri müəyyənləşdirirlər. Rusiyanın Xarici İşlər naziri Sergey Lavrov sonuncu dəfə Bakıya gələndə də özü bunu bəyan elədi. Ermənilərin üçüncü tərəf kimi Dağlıq Qarabağ ermənilərini danışıqlara qatmasından söhbət belə gedə bilməz.

- Növbəti sualımız Dağlıq Qarabağdakı demoqrafik vəziyyətlə bağlıdır. Dağlıq Qarabağdakı qondarma rejim əhalisinin sayının 150 mini keçdiyini bildirir. Hər dəfə danışıqlar prosesinde gələcəkdə referendum olsa, Dağlıq Qarabağda ermənilərin say üstünlüyünü vurğulayırlar. Siz Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icması ilə erməni icmasının real nisbətini necə qiymətləndirirsiniz? Bizim icma üzvlərinin sayı nə qədərdir?

- Elə ilk olaraq öz icmamızdan danışaraq deyim ki, azərbaycanlı icma üzvlərinin sayı 80 mindən çox-

dur. O ki, qaldı erməni icmasının irəli sürdüyü rəqəmlərə, orada şübhəli məqamlar var. Çünki, ümumi Ermənistanın demoqrafik vəziyyətinə, əhalinin azalması ilə bağlı faktlara, rəqəmlərə nəzər salsaq onda nə cür ola bilər ki, o vaxtı Dağlıq Qarabağda mövcud olmuş 140 minlik əhali birdən-birə o qədər artsın.

Biz əminik ki, necə ki, Ermənistanın əhalisinin sayında son illər böyük azalma var, eləcə də iki qat azalma Dağlıq Qarabağda da var. Çünki hansı ağıllı insan müharibə şəraitində olan torpaqda məskunlaşar.

Məsələn, bir iş adamı heç vaxt Dağlıq Qarabağda, atəşkəsin pozulduğu yerdə biznes qurmaz. Orada yalnız ermənilər qanunsuz olaraq Yaxın Şərqdən gətirdikləri insanları məskunlaşdırırlar. Bununla da inanmıram ki, say çox olsun. Dəqiq statistikanı demək mümkün deyil. Nə ermənilər onu açıqlayarlarsa, nə də beynəlxalq təşkilatlar ora gedib dəqiq sayı deyərlər. Amma deyim ki,

bağlı tarixi əlamətdar hadisələri qeyd etməsi ilə bağlı olacaq. Məsələn, 1920-ci ilin martında Dağlıq Qarabağda baş verən erməni üsyanını Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, general Xosrov Paşa bəy Sultanov yatıraraq Şuşanı da azad etmişdi. Belə tarixi günlərlə bağlı konkret təqvim və planlar varmı?

- Bizim illik fəaliyyət planımız var. Orda bütün bu tarixi, mühüm hadisələrin ildönümünü qeyd etmək məsələləri dayanır. Amma təbii ki, mən özüm də bu cür tarixi hadisələri pessimist ruhda deyil, çağdaş dünyamızın çağırışlarına uyğun qeyd edilməsinin tərəfdarıyam.

Məsələn, qarşıdan böyük faciə, Xocalı Soyqırımını gəlir. Biz burada tədbirləri keçirəndə də elə keçirməliyik ki, beynəlxalq təşkilatların, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini cəlb edib istəyimizə nail olaq. Ona görə bu tədbirləri keçirəndə elə plan qurmaq lazımdır ki, keçən illərdəkim kimi şablon olmasın.

“Gərək dünyada bütün azərbaycanlıları öldürəsən ki, Şuşa işğalda qala”

bizim icmamız sayca onlardan az deyil. Hardasa erməni icması ilə azərbaycanlı icması arasında say hesabı 50/50-dir. Orda heç 100 min insanın olmasına mən inanmıram.

- Ermənilərlə azərbaycanlıların birgə yaşayışını necə təsvir edirsiniz? Adətən deyirlər ki, müharibədən sonra bu məsələ problem yaradır.

Məsələn, "Xocalıya Ədalət" kampaniyası çərçivəsində filmlər çəkilir, yeni yanaşma metodlarından istifadə edərək xaricilərin iştirakı ilə tədbirlər, bəddi-elmi konfranslar təşkil edilir. Yəni biz Xocalı Soyqırımını görüb, ağılamalı yox, əksinə vətənpərvərlik ruhumuzu qaldırıb döyüşməyə hazır olmalıyıq. Yoxsa ki, bəd-

də mən icmanın tədbirlərinə gəlib, ümumi işlərdə yaxından iştirak edirdim. Elə oldu ki, mən icma üzvlərindən də bura gəlməyimlə bağlı fikirlər eşitdim. Tədbirlərdə çox iştirak edəndən sonra, artıq növbəti qurultay keçirilməmişdən qabaq insanlar mənim sədr kimi namizədiyimi irəli sürmək üçün hərəkatə keçdilər. Mən

Sizə bir məsələni də deyim. Atam Xankəndi Pədoqoji Universitetində oxuyan illərdə Qriqori adlı bir erməni tanış var idi. Yadımdadır ki, o azərbaycanlılardan o qədər xoş münasibət görürdü ki, həmişə danışanda deyirdi ki, Xankəndidə yaşayan azərbaycanlılar çox sadələhv, səmimidir. Amma ermənilər çoxbilmişdir. Atam danışır ki, Qriqori kimi adamlar azərbaycanlıların deportasiya edilməsinə çox məyus olmuşdu. İndi onun kimi adamlar erməni icmasının içərisindən çıxıb danışısa, bəlkə onda o icma bir az silkələnilib, özünə gələr.

Çünki hazırda o icmada olanların çoxu diaspora bağlı olan, radikal insanlardır. O vaxtlar Dağlıq Qarabağın erməni icması içərisində Azərbaycanı sevenlər çox idi. Elələri var idi ki, gəlib deyirdi ki, Allah milliyətçi erməniləri məhv eləsin. Amma indi hansısa Los-Ancalesdən olan tör-töküntülər, fransızlar gəlib orada camaatın başını aldadırlar. Səmimi deyim ki, ermənilərə qarşı nifrətim yoxdur, amma sabah müharibə başlasa, mən əlimə silah alıb erməni əsgərini məhv edəcəm. Ancaq erməni qadınlarına, uşaqlarına əl qaldırmaram. Türklər heç vaxt qurşağdan aşağı vurmaz.

- Son olaraq, boya-başa çatdığınız Şuşa şəhəri haqqında sualımız var. Sizcə, Azərbaycan əzəli torpağımız olan Şuşanın işğalı ilə nə itirdi?

- Təbii ki, erməni tərəfinin yaranmış kaosdan istifadə edərək Şuşanı işğal etməsi bizim üçün böyük bir zərbə oldu. Amma bir qədər tarixə qayıtsaq görərik ki, bu sadəcə müvəqqəti bir haldır. Çünki 1905-ci ildə ermənilər hücum edib Şuşanı yandırmışdılar, 1918-ci il Mart qırğınında olanda Şuşa da zərbə almışdı. Yəni biz Şuşaya dönəcəyik.

Mümkün deyil ki, Şuşa bizdən tamamilə qopsun. Gərək bütün dünyaya azərbaycanlılarımızı öldürəsən ki, Şuşanı geri qaytarmaq ideyası tamamilə ölsün. Sonuncu azərbaycanlı qalanadək işğal altında olan torpaqlarımızın azad olunması əzmi yaşayacağıq.

Vüqar İSMAYILOV
Əzizə ZEYNAL/
Modern.az

dir. Yəni tərəflərin bir şəhərdə, bir küçədə yaşaması mümkün olmur. Siz necə, bunu mümkün hesab edirsinizmi?

- Mən bunu istisna etmirəm. Məsələn, Xankəndidə 16-17 minə yaxın azərbaycanlı yaşayırdı, Şuşada əhalinin 99 faizi azərbaycanlı idi. Yəni biz demirik ki, gedək Xankəndindən erməniləri qovaq, ancaq azərbaycanlılar məskunlaşsın. Əvvəldə də olduğu kimi qonşu kimi yaşaya bilərik. Hər halda biz o torpaqlara qayıtdıqdan, erməni işğalçıları o torpaqlardan çıxdıqdan sonra yerli ermənilərlə normal münasibətlər qurub, yola gedə bilərik. Yəni ki, Ermənistanın işğalçı qüvvələri ordan çıxınlarsa. Mümkün olmayan bir şey yoxdur. Sovet, Çar Rusiya dövründə Azərbaycan ermənilərə qucaq açıb, onlara mehriban münasibət göstərib. Düzdür, onlar bundan istifadə etsələr də, biz Azərbaycanın bütövlüyü çərçivəsində yenidən birgə yaşaya bilərik.

- Növbəti sualımız Qarabağın azərbaycanlı icmasının regionla

bin notlar üzərində köklənmək olmaz. Şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş əyib, nikbinliklə döyüşə hazır olmalıyıq. İnformasiya savaşı, lazım gələrsə ordumuzun savaşı olmalıdır.

- Son bir ayda icma aktiv olaraq görüşlər həyata keçirir. Maraqlıdır, icmanın qarşıda hansı planları var? Daha hansı görüşlər gözlənilir?

- Qarşıda planlar çoxdur, beynəlxalq səfərlər var. Yerli diplomatik nümayəndələrlə daha intensiv işləmək niyyətimiz var. Eyni zamanda biz bu günlərdə videomüraciət kampaniyası başlatmışıq ki, burada müxtəlif yaş kateqoriyalarından olan insanlar dünya ictimaiyyətinə müraciət edir. Bu kampaniyani davam etdirməyi düşünürük. Dedi-yim kimi, sakit dayanmaq yoxdur, işğal altında olan torpaqlarımıza qayıdana kimi tədbirlərimiz, kampaniyalarımızı davam etdiriləcək.

- Növbəti sual sırf sizin fəaliyyətinizlə bağlı olacaq. Necə oldu ki, diplomatik fəaliyyətdən icma rəhbərliyinə gəldiniz?

- Diplomatiya fəaliyyətdə olarkən

də dedim ki, seçkilər olduquna görə də burda iştirak edim. Çünki diplomatik xidmət də bilavasitə dövlət qurumudur, seçkilər qurultay vasitəsilə icmaya xidmət etmək isə daha şərafiyyədir. Amma diplomatik xidmət fəaliyyəti də mənə çox şey öyrətdi. İndiki işlərimdə diplomatik fəaliyyətimin də öz töhvəsi var.

- Tural müəllim, bildiyimiz qədər əslən Şuşadansınız. Bəy, xan yetiştirən Qarabağ torpağında bu zümrələrə mənsub qohumunuz ya belə deyək, əcdadınız var? O vaxtlardan qalan xatirələriniz barədə danışmanızı istərdik.

- Əslən Şuşadanam, bəli. Amma Xankəndidə dünyaya gəlmişəm. Ana tərəfdən babalarım Qarabağ Xanlığının əsasının qoyulduğu yere qədər gedib çıxırlar. Çünki anamın atası bəy nəslindən olub. Hətta onun babası da çar Rusiyası dövründə onun həmişə xüsusi bəy geyimində olub. O mənada həm də onlar varlı, köklü bəylərdən olub. Ata tərəfdə isə anam qədər dərin köklər yoxdur, amma ata tərəfdən də Qarabağlıyam.